

## DR. GREGOR KREK KOT PRIVATNI DOCENT IN IZREDNI PROFESOR UNIVERZE V GRADCU

Po uspešni habilitaciji je dr. Gregor Krek v šolskem letu 1867/68 zelo vestno pripravljaval svoja predavanja kot privatni docent na Karlfrancevi univerzi v Gradcu, čeprav njegova letna plača 1000 goldinarjev z ozirom na to, da je moral skrbeti za svojo družino, ni bila posebno visoka. Usposobljen je bil tudi za pouk klasičnih jezikov, a si je zaradi svojega navdušenja za slovanstvo že od gimnazijskih let želel, da bi se popolnoma posvetil slovanskim jezikom, književnostim in kulturi. Želja se mu je uresničila in sedaj se je vneto pripravljaval na svoja predavanja. Ustrezno literaturo je iskal v univerzitetni knjižnici in ji predlagal nove nabave iz slovanskih držav, a tudi sam je začel nabavljati knjige za svojo zasebno knjižnico, zlasti zbirke tradicionalne književnosti. Srečen je bil med svojimi knjigami, bile so prazaprav vse njegovo premoženje.

Za zimski semester je napovedal 3 ure predavanj o staroslovanski slovnici, 3 ure pa o starocerkvenoslovanski pisavi (glagolici) in o spomenikih v tej pisavi. Priprave so mu vzele ogromno časa, ker je oral ledino. Za poletni semester pa je napovedal poleg staroslovanske slovnice že tudi predavanje o pomembnosti slovanske tradicionalne literature kot vir slovanske in primerjalne mitologije, iz katerega je nastala Krekova naslednja znanstvena knjiga.<sup>1</sup>



*Dr. Gregor Krek na na višku svojega delovanja. Portret, akad. slikarka Jana Dolenc, akril, 2002.*

V zimskem semestru 1868/69 je prišel na univerzo v Gradcu študirat klasično in slovansko filologijo Gregor Tavčar, sedem let mlajši sosed iz Četene Ravni, po domače Tavčarjev Grogec, iz rodu, ki je v stranski veji v Poljanah dala pisatelja Ivana Tavčarja. Grogčevo nadarjenost je spoznal lokalist Janez Možina in svetoval staršem, naj ga pošljejo v šole. Starši so z mislijo, da bodo v družini dobili duhovnika, fantiča poslali študirat. Toda tudi on ni uslišal te želje in je tako kot Gregor Krek šel študirat v Gradec, mogoče prav pod njegovim vplivom.

Gregor Krek je bil tudi odbornik leta 1865 ustanovljene Slovenske matice (SM). Na pobudo štajerskega rojaka Ferda Kočevarja je SM leta 1868 predvidela izdajo slovenskih ljudskih pesmi, ki so ji jih zapisovalci že dotlej pošiljali, dobila je tudi obsežno Vrazovo zbirko iz Zagreba. Na seji odbora 15. oktobra so s Krekovim sodelovanjem pripravili poziv za nadaljnje zbiranje ljudskih pesmi do leta 1870. Poziv je objavil dr. J. Bleiweis v Novicah 4. novembra 1868.

Na seji odbora 1. avgusta 1870 je odbornik dr. Krek vnovič opozoril na zbiranje in objavo ljudskih izročil. Rok za zbiranje so podaljšali do maja 1871 in Kreku izročili Vrazovo zbirko, da jo pregleda in o njej poroča.<sup>2</sup>

Pri Tavčarju v Četeni Ravni se je ohranil lepo vezan indeks, ki ima na ovitku z zlatimi črkami vtisnjen napis G. Tavčar. Za zimski semester 1868/69 je Grogec vanj vpisal Krekova predavanja: Osnovne črte staroslovanske sintakse in Slovanski nacionalni epi. V letnem semestru 1869 pa sploh ni predaval, ker je intenzivno pisal svojo razpravo o slovanski mitologiji na podlagi ljudskih izročil. Še pred koncem leta je knjiga, ki šteje 92 strani, izšla na Dunaju pod naslovom: *Über die Wichtigkeit der slavischen traditionellen Literatur als Quelle der Mythologie*.<sup>3</sup>

V njej je zgradil trdne temelje in razvil metodo za svoje znanstveno delo. Izhaja iz pobud Jakoba Grimma, da si je po zgledu tedanjega jezikoslovja tudi mitološka veda prisvojila historično primerjalno metodo in s tem onemogočala samovoljo razlagalcev. Po M. Müllerju, zastopniku biološkega naturalizma v jezikoslovju in mitološki vedi, razvija dr. Krek misel, da je treba pri razpravljanju o mitu upoštevati predvsem jezik. Po njegovem mnenju gre za hkratno nastajanje posameznih kategorij jezika in nekaterih pojmov naravnega duhovnega obzorja.

Krek pojasnjuje, da so se pravljice in povedke v folklornem izročilu zato tako ohranile, ker so se vrednotile kot božje resnice, za njihovo izkrivljanje pa so pretila sankcije. Kot take sodijo po vsebini v preteklost, po obliki pa v novejši čas. Pri razmišljanju o nastanku pravljič se Krek naslanja na teorijo bratov Grimm, čeprav v posameznih primerih dopušča možnost izposoje: težko je reči, ali na podlagi že pri bratih Grimm nakazanih opozoril ali na podlagi Benfeyeve migracijske teorije, h kateri se je pozneje že močno nagibal. Za mitologijo so po njegovem posebno pomembne tiste pravljice, v katerih se razkriva mitično v boju svetlobe s temo.<sup>4</sup>

Končno je avtor le napravil izveček svoje razprave tudi v slovenskem jeziku in ga objavil v mariborski Zori.<sup>5</sup> Zanimive so začetne opombe bralcem:

“Cela razprava je nastala iz mojih akademičnih predavanj, katera sem, kolikor je bilo potrebno, predrugičil oziraje se na poznejše raziskave na polju primerjalnega bajeslovja sploh in slovanskega posebej.

V prvem razdelku sem želel slušatelje vpeljati na razna pota razlaganja mitov in to od začetka, ko se je začelo o tem racionalno misliti, do današnjega dne, ko se je že utrdilo primerjalno raziskovanje mitov, ustrezajoč sedanjim zahtevam znanosti.

Drugemu razdelku pa je namen, da bi seznanil slušatelje z bitjem primerjalnega raziskovanja mitov, predvsem, koliko se more pri tem rabiti poleg drugega gradiva tudi narodno blago, ki premore poleg kulturnozgodovinske vrednosti tudi lastnost, posvetiti v tajnosti bogočastja naših pradedov. Tako sem hotel naše slušatelje spodbuditi k marljivemu nabiranju ljudskih slovstvenih ostankov. Oni imajo ključ do narodovega srca in z njimi tudi narod brez bojzani občuje, ker so kri njegove krvi. Potrebno se mi je zdelo na to opomniti, da se otme vse, kar je od pogina ostalo, kajti vsak poznejši rod veliko manj ohrani narodnih pesmi, pripovedk, pregovorov itd. Zlasti v tej dobi, ko brzi hlapon hiti od kraja v kraj ter narod z narodom seznanja, ko takozvana omika vse staro narodno blago nekako bahato od strani pogleduje, naj se vsaj nekaj teh svetinj reši pogubljenja. V tem pogledu smo zaostali za našimi sorodnimi slovanskimi brati ..."

30. oktobra 1869 je Gregor Krek na dekana filozofske fakultete naslovil prošnjo za napredovanje v izrednega profesorja.<sup>6</sup> V njej pravi, da je v deželnem zboru izročena peticija slovanskih študentov za ustanovitev stolice za slovansko jezikoslovje in literaturo. V zvezi s tem so 17. januarja 1870 profesorji Schenkl, Karajan in Heinzel poslali filozofski fakulteti naslednjo vlogo:<sup>7</sup>

Na zasedanju filozofske fakultete 1. decembra prejšnjega leta smo sopodpisani bili zadolženi glede ustanovitve stolice (izredne profesure) za slovansko filologijo in predloga sedanjega privatnega docenta dr. Gregorja Kreka za to mesto. Zato o tem tu podajamo svoje mnenje.

Ustanovitev take stolice se mora nasploh in z ozirom na posebne razmere naše univerze označiti kot zaželjena. Znanje slovanskih jezikov je pri sodobnem stanju jezikovnih raziskav za tistega, ki se z indogermanskimi jeziki ukvarja, res potrebno. Kakšno pridobitev za spoznanje sorodnih jezikov s slovanskimi je mogoče doseči, kažejo dela Boppa, Schleicherja, Miklošiča idr., zato je posebno važno, da se na univerzah predava slovnica slovanskih jezikov, in sicer na podlagi primerjave jezikov.

Na naši visoki šoli pa se zdi zastopstvo tega predmeta zaželjeno še iz drugega vzroka. Nekoč je pripadalo prebivalstvo Spodnje Štajerske v večjem delu slovanskemu življu, poleg tega obiskujejo našo univerzo študirajoči iz Kranjske, Hrvaške, Primorske in Dalmacije. Zato je sedaj prilika, da bi poslušali predavanja o slovanski



*Naslovna stran Krekove razprave Ueber die Wichtigkeit der slavischen traditionellen Literatur als Quelle der Mythologie 1869, s katero je uveljavil naziv izredni profesor.*

gramatiki, književnosti, mitologiji itd. ... V letu 1867 se je habilitiral gospod dr. Gregor Krek kot privatni docent za slovansko filologijo in opravlja od tedaj številno obiskana predavanja o slovnici, književnosti in mitologiji Slovanov.

Podpisani so se popolnoma sporazumeli, da je gospod dr. Krek predlagan ministrstvu za imenovanje kot izredni profesor slovanske filologije z ustreznimi dohodki, kajti o znanstveni sposobnosti le-tega so prepričani. To dokazujejo znanstvene razprave, ki so bile priložene programu višje realke v Gradcu 1866 in 1869. Prva, "o nominalni fleksiji pridevnika v stari in novi slovenščini" je bila predložena že o priliki njegove habilitacije in tedaj od gosp. prof. viteza Miklošiča, na katerega se je tedanja komisija obrnila, označena kot odlično delo.

Še več hvale je treba priznati drugemu delu "o važnosti slovanske tradicionalne literature kot vira mitologije". V njem kaže profesor obsežno načitanost in temeljitost ter doprinaša pomembne rezultate, ki bodo nekoč našli ustrezno mesto v slovanski in indogermanski mitologiji.

Z ozirom na vse to naročajo podpisani:

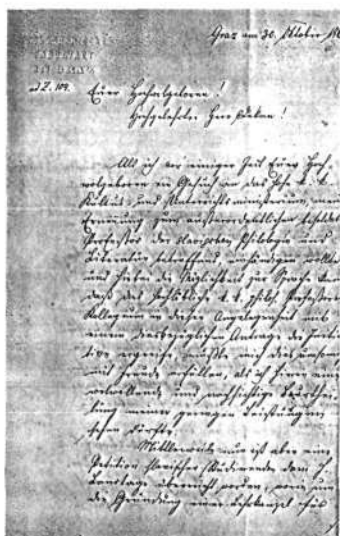
1. Slavna fakulteta naj pri visokem ministrstvu zahteva ustanovitev stolice izredne profesure za slovansko filologijo, vendar s pripombo, da so predavanja o slovanski filologiji ustrezna nemškemu značaju naše visoke šole in tudi študentom nemškega jezika dostopna kakor tudi za posamezne študente slovanskega rodu, katerih narečja so se med seboj zelo oddaljila, mogla opraviti vedno v nemškem jeziku.
2. Dosedanjega privatnega docenta te stroke gospoda dr. Gregorja Kreka predlagamo za izrednega profesorja z izrednimi dohodki.

28. januarja 1870 je dr. Karajan napisal vlogo na ministrstvo za pouk in bogočastje na Dunaj in navedel vse argumente sestanka 17. januarja. 30. januarja je pisal Krek dr. Miklošiču na Dunaj, da bi podprl njegovo prošnjo, 1. maja 1870 pa mu je po uspešni ureditvi teh zadev poslal zahvalo.<sup>8</sup>

Z najvišjo odločbo je bila 21. marca 1870 ustanovljena stolica za slovansko filologijo in kot njen predavatelj je bil imenovan za izrednega profesorja dr. Gregor Krek. Šele odtlej mu je tekla delovna doba.<sup>9</sup> Tridesetletni profesor se je res imenitno uveljavil in bil na višku svojih moči.

Sicer pa je v zimskem semestru 1969/70 spet predaval. Glavno predavanje je iz njegove zadnje znanstvene razprave "Temeljni kamni k slovanski mitologiji." Poleg tega je predaval še o "Vplivu krščanstva na slovanski jezik in slovanski mit."

Po ustanovitvi stolice je imel dr. Krek veliko dela in opravkov, zato je za letni semester napovedal le tri ure predavanj na temo "Slovanska literarna zgodovina do konca 13. stoletja."



Krekova prošnja 30. oktobra 1869 za napredovanje v izrednega profesorja in za ustanovitev stolice za slovansko filologijo na univerzi v Gradcu.

19. aprila je bil imenovan za člana izpitne komisije za gimnazijsko učno osebje kot izpraševalec za slovanske jezike in književnosti.<sup>10</sup>

Dr. Gregor Krek je kot izredni profesor šele v šolskem letu 1870/71 zastavil vse svoje sile za novoustanovljeno stolico (Lehrkanzel) za slovansko filologijo in bil na njej edini predavatelj. V zimskem semestru je predaval staroslovansko glasoslovje in oblikoslovje, slovansko literarno zgodovino od 14. do 18. stoletja in filološko kritične vaje, vsega skupaj 5 ur na teden. Še vedno je oral ledino in trdo delal. Poleg priprav za predavanja je bila to že snov naslednje knjige *Uvod v zgodovino slovanskih književnosti*.

V letnem semestru se je manj obremenil: predaval je zgodovino slovanske filologije in vpliv romantike na slovansko književnost, skupaj 4 ure. 10. junija se je z najvišjo odločitvijo povečal njegov dohodek na 1500 gold. letno s pogojem, da z novim šolskim letom neha poučevati na višji realki. To delo je potem res prepustil svojemu sovaščanu Gregorju Tavčarju, ki je bil že slušatelj 4. letnika. Prejemal bo 300 gold. letne plače.

Dr. Krek se je kot odbornik SM udeležil seje v Ljubljani 31. avgusta 1871 in podal poročilo o pregledu Vrazove zbirke ljudskih pesmi. Poudaril je, da je to gradivo dragoceno in da je neodpušljivo, da leži neobjavljeno. Poleg Vraza se je vključilo še 20 zbirateljev iz raznih slovenskih krajev. Sam Vraz je svoje zapise obogatil še z zapisi napevov. Predlagal je, da naj pride v to zbirko poleg Vrazove vse doslej objavljeno ljudsko pesniško blago: Korytkov izbor v petih knjigah, Vrazove pesmi ilirske, Kastelčeva Čebelica, Janežičeva pesmarica, objave v Novicah, Slovenskem glasniku in drugod. Na koncu seje so Kreku ponudili uredništvo te edicije, ki ga je sprejel. Leta 1873 naj bi že izšla prva knjiga te zbirke.<sup>11</sup>

V zimskem semestru 1871/72 je predaval osnovne črte primerjalne sintakse staroslovansčine in slovenščine, kritično in estetsko vrednotenje najnovejših zbirk slovanskih ljudskih pesmi. V letnem semestru pa je predaval uvod v slovansko arheologijo in etnografijo ter o najnovejših rezultatih raziskav slovanskih povedk in mitov. S tem semestrom je Gregor Tavčar končal 8. semester univerze in postal absolut. Določili so mu rok za pripravo diplome do konca zimskega semestra 1872/73. Vse zadnje leto je predaval slovenščino na graški višji realki.

V zimskem semestru 1872/73 je imel dr. Krek študijski dopust za pripravo knjige svojih predavanj. Ravno v tem semestru sta ga zadela dva huda udarca: Domnevno mu je 14. novembra umrla štiriletna hčerka Jelica - udarec, ki ga niti on niti soproga Lavra nista nikoli do kraja prebolela. Drugi udarec pa je bila smrt sovaščana Gregorja Tavčarja, ki je nenadno hudo zbolel in umrl v graški bolnišnici 23. januarja 1873.<sup>12</sup> Imel je žalostno dolžnost, da je obvestil njegove svojce. Zlasti mati Špela je hudo žalovala za njim. Ohranilo se je nekaj knjig iz njegove skromne knjižnice.

Vse kaže, da je v tem semestru končal svojo knjigo, ko je v letnem semestru 1873 spet veliko predaval: slovansko literarno zgodovino do konca 14. stoletja, staroslovansko glasoslovje in zgodovino slovanskih jezikov, skupaj kar 6 ur tedensko. Poleg tega se je spet posvečal delu za zbirko ljudskih pesmi in spomladi 1873 objavil v SN v več nadaljevanjih spis *Nekoliko opazek o izdaji slovenskih narodnih pesmi*.<sup>13</sup>

Ta Krekov spis je po Korytku prva obširnejša teoretična razprava o slovenski ljudski pesmi. Za SM je želel prirediti kritično izdajo, ustrezno sodobnemu stanju znanosti. Predvidel je objavo variant in komentarje ob pesmih. Zbiratelje naj bi po

možnosti honorirali. Odbor je slednji predlog zavrnil, zatikati se je pa začelo tudi, ker je duhovniški del odbora nasprotoval objavi ljudske ljubezenske poezije. Vsa stvar je zastala, vendar so v Krekove roke prihajale vedno nove zbirke ljudske poezije, posebno od zbirateljev dijakov. Npr.: Matija Valjavec mu je poslal svojo zbirko zapisov iz dijaških let in tudi zbirke svojih sošolcev,<sup>14</sup> Fran Levec pa zbirke zapisov goriških dijakov Josipa Baliča, Jakoba Fona, Dragotina Huberja, J. Jereba, Janeza Kokošarja, Petra Laharnarja, Ivana Marca, Janeza Murovca, Simona Rutarja, Frančiška Sedeja, Mihe Skočirja, Karla Štreklja, Jožefa Tomšiča, G. Uršiča in Janeza Vodopivca.<sup>15</sup>

25. aprila 1873 je pisal pesniku in invalidu Josipu Cimpermanu,<sup>16</sup> da mu pošilja zaprošeno fotografijo. 12. maja pa mu sporoča: *"Z velikim veseljem sprejemem ponudbo vzajemnega dopisovanja," a prosim Vas že naprej, da mi oprostite, ako se odgovori malo zakasne. Kako nemaren sem v dopisovanju, bodete že iz pričujočih vrstic razvideli, ki dojdejo šele danes kot odgovor na Vaše jako drago mi pismo, za katero se Vam kakor tudi za pridjani spominek srčno zahvaljujem. Odgovoril Vam bi bil vsekako mnogo poprej, ali ravno zdaj me je začelo razen obligatnega predavanja na vseučilišči nekaj drugih opravil, katerih ni bilo mogoče odložiti, in to je bila recenzija treh domačih nalog, došlih od kand. profesure, ktere so morale brzo razsojene biti. To je bilo krivo, da sem tudi drugje z odpisovanjem zaostal in da ob enem danes odgovarjam gosp. Celestinu v Harkov, Baudouinu de Courtenay v Gorico in dvema gospodoma v Dalmaciji... V svojih brezposelnih urah sem bil pričel spisovati potopisne črtice iz Dalmacije in Črne gore; zdaj pa stvar zopet miruje, ker mi predavanja malo časa za drugi posel dopuščajo. Precej pa, ko bodem zopet laže zadihal, hočem stvar dokončati in jo priobčiti v Slov. narodu,<sup>18</sup> da pripravim druge Slovence k pohodu do naših južnih bratov in v njihove lepe dežele. Bog, da nisem bil zadnjikrat v tem čudovitem kotu zemlje, ki ohranja za slovansko zgodovino toliko veleznamenitih spomenikov, za slovansko etnografijo pak gradiva, kakršnega nobena druga dežela na slovanskem, tužnem jugu."*



*Krekova žena Lavra, roj. 1845, s svojo materjo in sinom Bogomilom okrog leta 1874.*

2. junija spet piše Cimpermanu in mu izreče sožalje ob smrti njegovega brata, še dijaka.<sup>19</sup> Med drugim je zapisal tudi tolažilne besede:

*"Pošten in značajan človek, čigar srce je zaprto pred pohlepnostjo sedanjega sveta, je pravo revšje med drhaljo, katere glavna moč so ostudne intrige, politični ideal železnične koncesije<sup>20</sup> in namen življenja mošnja.<sup>21</sup> Kako daleč je naš slovenski omikani svet že zabredel, ako more narodnjak narodnjaku materialno uboštvo pred vsem svetom očitati in ga vendar ne kaznuje splošno zaničevanje! Za boga! Ako nas nemškutarstvo ne uniči, tako narodnjaštvo, kakor je zdaj pri nas, nas mora vsaj politično v kakem desetletju uničiti!"*

To dopisovanje s Cimpermanom je dragocen vpogled v Krekovo življenje za celo desetletje, a tudi dosti grenkih pogledov nazaj v mladost je v njem, ki jih delno že poznamo.

Za zimski semester 1873/74 si ni več toliko naložil, le slovanski konsonantizem, slovensko literarno zgodovino in osnovne črte slovanske mitologije, vsega skupaj 4 ure.

Iz pisma Cimpermanu 18. novembra zvemo, da je bil v velikih počitnicah družino poslal na kmete, sam pa je ostal v svoji sobi in brskal po knjigah in knjižurah. Zdaj pa je spet v šolskih opravilih.

Sporoča dobesedno: "Tudi se je začela moja knjiga že natiskovati in treba je odpisov in dopisov več kot potrebno, ker se stvar v Lipsiji<sup>22</sup> dela. V zadevah ene pole sem ta teden pisal trikrat. Ta opravila me bodo trpinčila do velike noči in še tedaj utegne cel spis komaj dovršen biti. Za zdaj izdam prvi oddelek, t. j. kakih 12-15 tiskanih pol in po leti pride, ako sem zdrav in v delu ne omagam, drugi oddelek na vrsto (15-20 pol). Najbolj se bojim, da me kaka bolezen ne zadrži v dodelavanji, kar bi vse moje nakane mahoma podrlo; v tej bojazni vedno živim, ker smo krog in krog od boleznih obdani."

Potem dr. Krek piše še o pripravah za objavo Vrazove ostaline: "Urejanje narodnih pesmi sem moral za dalj časa odložiti. Primorale so me k temu okoliščine; a dalje tudi to, da z odborom Matice po večini že zdavnaj nisem zadovoljen. Bleiweis tudi tam avtokratično gospodari, a mož vam ne zna drugo kakor zabavljati, sumničiti in vse tisto zagovarjati, kar je po mojem mnenju društvu bolj v kvar nego na korist. Bojim se, da bodo prišle stvari do tega, da bodem tudi iz odbora stopil. Zelo me žali, če naš edini znanstveni zavod tako slabo napreduje, in ker je temu v prvi vrsti vsekakor kriv odbor, ki društvo vodi in zastopa, bi ne bil rad sokriv tej marnji. Vsak moj predlog je bil zavržen, v odseke sem bil le na videz izvoljen; nikdar nisem dobil ni najmanjšega znanstvenega spisa v pretres ..." Tudi njemu bo poslal izvod svoje knjige, ko bo izšla.

Naslednjič mu piše spet 26. februarja 1874, da ima veliko korektur iz Lipsije in da zato odgovarja le na kratko. Prosi ga, da naj neke ocene o njem ne da v svojo knjigo pesmi. Na njegovo željo mu bo poslal sliko svoje žene Lavre, ko se bo dala ponovno "poobraziti".

18. marca mu Krek vošči za god. Sam z zdravjem to zimo ni zadovoljen, tri tedne ga že hudo bolijo zobje. Že bolan je moral v "Beč" in se še bolj prehladil. Šel je zato, ker so mu iz Zagreba ponujali stolico za slovansko jezikoslovje in slovstvo, kar ga je mikalo, a je to misel po razgovoru z ministrom opustil. Ni pa zapisal, da mu je minister obljubil napredovanje v rednega profesorja.

Za poletni semester 1974 je objavil predavanja o sintaksi slovanskega glagola in o začetkih slovanske dramatične poezije. 27. aprila se zahvaljuje Cimpermanu za darilo, verjetno za pesniško zbirko umrlega brata, in toži zaradi rev in nadlog. "Zbolel je zdaj tudi Bogomil in že sedem dni leži in shušuje, da je groza. Dasi zdravnik pravi, da bode okreval, vendar je bojazen taka, da nisem niti po dnevu niti po noči miren, ker se najhujšega bojim. Da v takem položaju vse druge zastane, razvidite sami ..."

20. junija pa sporoča veselo novico, da je končno izšla njegova knjiga *Einleitung in die slavische Literaturgeschichte und Darstellung ihrer älteren Perioden* (Uvod v slovansko literarno zgodovino in predstavitev



*Naslovnna stran Krekovega temeljnega znanstvenega dela Einleitung in die slavische Literaturgeschichte, prva izdaja iz leta 1874.*

njenih starejših obdobj).<sup>23</sup> Torej več kot dvajset pol. V pismu pripominja, da mu je knjigar dal tako pičlo število izvodov, da še onim strokovnjakom ni mogel vsem poslati izvoda, ki so ga bili prej s svojimi spisi "obligirali". Dobil je le 15 izvodov in na dolgu je še prof. Kotljarevskemu v Dooptu, Budiloviču v Petrogradu in Novakoviču v Beogradu. "Da je pa [založnik] tako varčen, je vzrok ta, da se knjiga jako hitro kupuje in vtegne v kacic tednih popolnoma pokupljena biti. Na gorenje Nemško, na Francoško, Nizozemsko, Italijansko in vzlasti na Češko je do sedaj šlo največ iztisov. Ker ni mnogo iztisov več, se boji, da bode prišel kmalu v zadrege in to temveč, ker sedaj hočem dalj časa prost biti in se nočem precej z drugo izdajo ukvarjati ..."

V uvodu knjige je med drugim zapisal: "Spis, ki ga s tem predlagam večjemu krogu bralcev, je nastal iz akademskih predavanj. Trudil sem se ga tako predelati, da je, ne da bi se izneveril prvotnemu namenu, tudi neslavistu lahko razumljiv. Če sem zastavljeni cilj tudi dejansko dosegel in če je pot, po kateri sem ga skušal doseči, pravilna, bo v prvi vrsti pokazal uspeh te knjige ... Vendar sem posameznim odstavkom skušal dati obliko, v kateri ton katedra ne zveni tako močno. Le v drugem delu se nisem mogel odločiti, da bi ga podvrigel radikalni predelavi, saj je akademska mladina tista, v katere rokah bi nazadnje rad videl ta spis."

Izid te knjige je zbudil zanimanje znanstvenikov po vsej Evropi in je prof. Kreku ponovno prinesel sloves učenjaka. Prvi se je že teden dni po izidu oglasil prijatelj dialektolog J. Baudouin de Courtenay v Slovenskem narodu<sup>24</sup>: "Ta ravno izšla knjiga predstavlja neprecenljiv donesek k ne preveč bogati literaturi slovanske filologije. More se celo reči, da je edina svoje baže, kajti nikjer drugod ne najdemo s tako občudovanja vredno preciznostjo in jasnostjo povedanega vsega, kar se poteguje za poznavanje kulturne in politične zgodovine Slovanov, posebno še za njihov jezik in tradicionalno slovstvo ..."

V prvem delu svoje knjige govori Krek o jeziku, stopnji kulture Slovanov; najprej o dobi, ko so bili z drugimi Arioevropejci še skupni narod; potem o postopnem ločevanju od oddaljenih in sčasoma bližnjih sorodnikov, dokler niso postali poseben narod z določeno individualnostjo.

V drugem delu se je posvetil slovanskemu tradicionalnemu slovstvu in njegovemu razmerju do zgodovine kulture, predvsem pa k mitologiji tako po formalni kakor vsebinski plati. Najprej raziskuje jezik in narodne šege, potem pa sledi pregled različnih kategorij narodnega slovstva: pravljic in pripovedk, pregovorov, vraž, zagovorov, ugank in pesmi.

Ker Krekova knjiga omenja veliko različnih znanstvenih vprašanj in ker navaja obilen bibliografski material, mislim, da bo postala neobhoden vodnik za vsakega, ki se želi seznaniti s sedanjim stanjem velikega dela slovanske filologije. Jaz sem si štel v svojo dolžnost, da obrnem pozornost rojakov na to izvrstno knjigo učenega profesorja."

O Krekovi knjigi je 14. julija sledilo kratko poročilo v celovškem Slovencu, temeljitejšo oceno pa je napisal prof. Janko Pajk v Zori.<sup>25</sup> Med drugim pravi: "Vsako poglavje, skoro vsaka opomba nam kaže silno pozornega in vestnega učenjaka. Najboljši del celega izbornega dela je tisti, v katerem razpravlja o šegah in veri starih Slovanov, in vsak slovanski rodoljub naj bi jih na pamet znal. V zadevah slovenskega bajeslovja je prof. Krek že znan kot mojster strokovnjak." Tako prof. Pajk hvali ravno tisto, kar so nekateri slavisti Kreku zamerili. Pajk je v Zori 1874 kasneje prevedel iz Krekove knjige še poglavje *O značaju starih Slovanov* v dveh nadaljevanjih.



O knjigi je poročal 4. decembra tudi Laibacher Tagblatt<sup>26</sup> in sicer na pohvalno oceno londonske Saturday Review. Le-ta hvali natančno in bogato navedbo virov, vzorno pridnost pri raziskavah, ki so dale pomembne rezultate. Če bo prof. Krek svoje delo v tem stilu končal, bo to delo najvišje vrednosti in bo našlo častno mesto poleg Šafarikovih Slovanskih starožitnosti.

Zanimivo je, da je to znanstveno delo zelo ugajalo pisatelju Josipu Jurčiču, ki je v SN<sup>27</sup> objavil oceno *Prof. Krekova najnovejša knjiga*, v kateri beremo med drugim: "Ruskega profesorja (Courtenay) mnenje o tem delu so potrdila kmalu mnenja raznih inozemskih časopisov, npr. Centralblatt für Deutschland, Ausland, Saturday Review idr. Tu bi rad kratko omenil še tri presoje.

V Berlinu izhajajoči Magazin für die Literatur des Auslandes se v št. 2 letošnjega leta prav obširno bavi s to knjigo in jo šteje za literarni proizvod prve vrste. Drugo, ne manj obširno razsodbo je objavil dr. J. Gebauer, prof. slavistike na praški univerzi, v 4. zvezku časopisa Listy filologické a pedagogické: "Krekovo delo se nam zdi nadomestilo onega dela, katero je imel Šafarik poleg starožitnosti v mislih: kulturno zgodovino starslovansko. Dr. Krekovo knjigo stavimo med najvažnejša in najboljša dela slavistike". S tem se popolnoma strinja znani francoski slovenist prof. Louis Leger v Revue critique št. 6, Paris 1874. Pravi: "Med najzanimivejše oddelke te izvrstne knjige se mora prištevati oni, v katerem prof. Krek s pomočjo jezikoslovja rekonstruira prosveto in civilizacijo slovanskega prarododa." Svojo recenzijo sklene tako: "Ta knjiga mora dobiti mesto v knjižnici vseh onih, ki se bavijo z evropsko starodavnostjo. Prof. Krek je z njo dal lep prispevek znanosti, njegovo delo bo neobhodno potreben dostavek Šafarikovih Starožitnosti slovanskih."

## OPOMBE

<sup>1</sup> Podatki o Krekovih predavanjih so vzeti iz knjige *Materialien zur Geschichte der Slawistik in der Steiermark*. Bearbeitet von E. Prunč und L. Karničar. Institut für Slawistik, Graz. Österr. Ost- und Südosteuropa Institut, Wien, 1987.

<sup>2</sup> J. Dolenc, *Delež Gregorja Kreka v prizadevanju za zbiranje in objavo slovenskih ljudskih pesmi*, Traditiones 24, 13-23, Ljubljana, 1995.

<sup>3</sup> *Über die Wichtigkeit der slavischen traditionellen Literatur als Quelle der Mythologie*, Wien, 1869, Druck von Leopold Sommer, str. 92.

<sup>4</sup> Marija Stanonik, *Vprašanje mitološke romantične teorije pri Slovencih*, Obdobja 2, 1981.

<sup>5</sup> *Vажnost ustnega slovtva (tradicionalne literature) kot izvirnik basnoslovja (mythologije)*, Odlomek, Zora 1872, 171-174.

<sup>6</sup> Universitätsarchiv ad Zl. 104, Graz, am 30. Oktober 1869.

<sup>7</sup> Universitätsarchiv Zl 192, 17. und 28. Jänner 1870.

<sup>8</sup> Stanislaus Hafner, *Die Slawistik an der Universität in Graz bis 1918*, Anzeiger für slavische Philologie, Wiesbaden, 1972.

<sup>9</sup> Stanislaus Hafner, *Beiträge zur Geschichte der Slawistik*, Österr. Akademie der Wissenschaft, Wien, 1985.

<sup>10</sup> Stanislaus Hafner: *Die Slawistik ...* (kot opomba 8).

<sup>11</sup> J. Dolenc: *Delež Gregorja Kreka ...* (opomba 2).

<sup>12</sup> Status animarum Afriach, Župnijski urad Javorje.

<sup>13</sup> *Nekoliko opazek o izdaji slovenskih narodnih pesmi*, Slovenski narod 1873, št. 137-143.

<sup>14</sup> Krek je prejel 28. junija 1873 pošiljko ljudskih pesmi, ki so jih zbrali na Gorenjskem Matija Valjavec in njegovi sošolci. Spremno pismo hrani Krekov vnuk Miroslav v Bostonu, ZDA.

<sup>15</sup> J. Dolenc, *Neznani zapisi tolminskih ljudskih izročil*, Traditiones 28/1, 101-110, Ljubljana, 1999.

<sup>16</sup> Josip Cimperman, roj. 19. februarja 1847 v Ljubljani, umrl 5. maja 1893. Ko je končal 1859 ljudsko šolo, je za vse življenje ohromel. Sam se je izobraževal v gimnazijskih predmetih. Prvo zbirko Pesmi 1869 je

posvetil E. H. Costi. Po materini smrti 1884 se je preselil s svojo sestro Marico na Poljansko cesto. Preživljal se je kot korektor LZ in 1887 tudi kot sourednik Hribarjevega Slovana. V zreli dobi je izdal knjižico *Pesmi* 1888. Sestra mu je požrtvovalno stregla vse do konca.

<sup>17</sup> Ta Krekova korespondenca je v NUK, rkp. oddelek Ms 484 in šteje 38 pisem.

<sup>18</sup> Vse kaže, da tega potopisa ni objavil in da se ni ohranil v zapuščini.

<sup>19</sup> Fran Cimperman, roj. 3. septembra 1852, umrl 30. maja 1873 v Ljubljani kot osmošolec. *Pesmi* je objavljaj v *Zgodnji Danici* in *Besedniku* (Boj pri Lemnu, Sonetje, Popotne pesmi). Zbrane pesmi (brez nabožnih) je izdal po njegovi smrti brat Josip (*Pesmi* 1874).

<sup>20</sup> Pesnik in politik Lovro Toman (1827-1870) je kot državni poslanec dobil koncesijo za gradnjo gorenjske železnice in se z njo denarno okoristil.

<sup>21</sup> Mošnja ima tu pomen denarnih koristi.

<sup>22</sup> Lipsija: poslovenjeno ime za nemško mesto Leipzig.

<sup>23</sup> *Einleitung in die slavische Literaturgeschichte und Darstellung ihrer älteren Perioden von Dr. Gregor Krek*, Professor der slavischen Philologie und der Literatur an der Universität Graz, Verlag von Leuschner & Lubensky, k. k. Universitätsbuchhandlung, 1874, Theil I. VIII + 336 strani.

<sup>24</sup> *Slovenski narod* 1874, 28. junij, 145.

<sup>25</sup> Zora 1974, str. 335-336.

<sup>26</sup> *Laibacher Tagblatt* 1874, 4. Dez., Nr. 278.

<sup>27</sup> *Slovenski narod* 1875, 28. febr.

## ZUSAMMENFASSUNG

### Gregor Krek als Privatdozent und außerordentlicher Professor an der Grazer Universität

Nach der erfolgreichen Habilitation im Jahr 1867 bereitete sich Dr. Gregor Krek sehr sorgfältig auf seine Vorlesungen als Privatdozent an der Karl-Franzens-Universität in Graz vor. Neben den Vorlesungen bereitete er auch eine umfangreiche wissenschaftliche Abhandlung über die Wichtigkeit der slawischen traditionellen Literatur als Quelle der Mythologie vor, die er 1869 in Wien veröffentlichte. Aufgrund dieses Werkes bewarb er sich am Dekanat der Philosophischen Fakultät um den Titel eines außerordentlichen Professors. Drei führende Professoren dieser Fakultät schlugen dem Ministerium vor, einen Lehrstuhl für slawische Philologie an der Grazer Universität zu gründen und den Dozenten G. Krek zu einem außerordentlichen Professor zu befördern. Mit dem höchsten Bescheid wurde am 21. März 1870 ein Lehrstuhl für slawische Philologie gegründet und Dr. Gregor Krek zum außerordentlichen Professor genannt. Außerdem wurde er gebeten, Redakteur der Sammlung *Slovenische Volkslieder* zu werden, die von Slovenska matica vorbereitet wurde. In der Zeitung *Slovenski narod* veröffentlichte er 1873 ein modernes Prinzip für die Redaktion dieser Sammlung. Viele Sammler dieser Lieder schickten ihm ihre Sammlungen. Leider verlangten einige rückschrittliche Priester im Ausschuss, die Liebeslieder zu entfernen, was Dr. Krek nicht akzeptieren konnte. Er verließ die Redaktion und sogar den Ausschuss von Slovenska matica. Im Wintersemester 1872/73 bekam er Studienurlaub für die Vorbereitung eines Lehrbuches mit seinen Vorlesungen und am 20. Juni 1874 erschien sein wissenschaftliches Grundwerk *Einleitung in die slawische Literaturgeschichte und Darstellung ihrer älteren Perioden*. Das Buch erregte Aufmerksamkeit von vielen europäischen Gelehrten und wurde bald ausverkauft und ihr Autor gewann das Renommee eines berühmten Gelehrten. Er stand im Briefwechsel mit vielen europäischen Wissenschaftlern und Forschern. Die Zagreber Universität bot ihm sogar eine Lehrstelle an. Das Erscheinen eines neuen wissenschaftlichen Werkes fand auch in Wien Beachtung und das Ministerium versprach Dr. Krek eine ordentliche Professur, wenn er der Grazer Universität treu bleibt.